

פרוטוקול מס' 119

מישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט
מיום ב', כב" באייר תשל"א - 17.5.71, שעה 9.00

נכחו:

יו"ר הכנסת ר. ברקת

חברי הוועדה:

י. גולדשמידט - היו"ר
מ. אביזוהר
ש.ז. אברטוב
א. אנקוריון
י. ארידור
מ. ביבי
ב. הלוי
ז. הרינג
ג. האוזנר
ש. פרידמן
ח. צדוק
י. קורן
י.ה. קלינגהופר

סוזמנים:

מ. שמגר - היועץ המשפטי לממשלה
א. ידין - המשנה ליועץ המשפטי לממשלה
י. היבנר - משרד הפנים
א. שפט - משרד הפנים

מזכירת הוועדה: ר. מלחי

רשמה: ח. ביתן

א) בחירת חבר-הכנסת י. גולדשמידט כיושב ראש
הוועדה על-פי המלצת ועדת הכנסת.

סדר-היום:

ב) חוק האזרחות (תיקון מס' 3), תשל"א - 1971.

אני פותח את הישיבה.

יו"ר הכנסת ר. ברקת:

א) בחירת חבר-הכנסת י. גולדשמידט כיושב ראש הוועדה

כולנו יודעים שהכאב עוד חי וצל האבל נטוי על ראשנו לאחר פטירתו ללא עת של יושב ראש הוועדה הזאת, חבר-הכנסת בן-מאיר. אבל אנו חייבים לקיים את החיים הפרלמנטריים בצורה מסודרת וכעשר שלושים ימי האבל עלינו לבחור ביושב ראש קבוע לוועדה הזאת. בהתאם לסעיף 10 לתקנון צריכים אנו לבחור ביושב ראש הוועדה לפי המלצת ועדת הכנסת. בהודעה שקיבלתי מוועדת הכנסת נאמר כי בישיבה מיום סוף באייר תשל"א החליטה הוועדה להמליץ על חבר-הכנסת יוסף גולדשמידט כיושב ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט וכיושב ראש הוועדה המשותפת של ועדת החוקה, חוק ומשפט וועדת השירותים הציבוריים לענין חוק הסעד המשפטי במקום ד"ר בן-מאיר זכרונו לברכה.

אני מבין שהמלצת ועדת הכנסת מתקבלת על דעת הוועדה ואני מברך את חבר-הכנסת גולדשמידט לבחירתו כיושב ראש הוועדה. אני חושב שזו אחת הוועדות המרכזיות בחייה של הכנסת. היא חייבת לחוקק חוקי צדק ויושר, והאחריות המוטלת עליה היא אחריות כבדה ורצינית. אני מאחל ליושב ראש החדש הצלחה בפעולתו ובתפקידו. יהיה רצון שיקיים את המסורת שנקבעה על-ידי ד"ר בן-מאיר המנוח ועל-ידי כל אלה שקדמו לו ושעבודת הוועדה תהיה לברכה לכנסת.

איני יכול לסיים את דברי הקצרים בלי להביע תודה לחבר-הכנסת פרידמן אשר מילא בתקופת הביניים תפקיד של יושב ראש זמני של הוועדה. כפי שמסרו לי חברי כנסת הוא ניהל את העבודה כחלמיד חכם וכרוחניק, וכיושב ראש הכנסת אני חייב תודה לו ואני מניח שתודתי זו משותפת לכל חברי הוועדה.

היו"ר י. גולדשמידט:

בבוא יושב ראש הכנסת, חברי הוועדה, היועץ המשפטי לממשלה ועוזריו, אורחים ממשרד הפנים. אני רוצה להודות לכם על האמון שנתתם בי בבחירתכם בי, על-פי המלצת ועדת הכנסת, להיות יושב ראש הוועדה הזאת. זה תפקיד שאולי איני יודע עדיין להעריך את כל משקלו וכובד האחריות שבו אף-על-פי שאני מקבל את הבחירה שתוף רגש של חרדה ותקווה שאוכל לעמוד במשימה שהוטלה עלי.

אני מצטרף בכל לבי לדברי התודה של יושב ראש הכנסת לחברנו, חבר-הכנסת שמחה פרידמן, על שסייע להבטיח את ההתמדה בהמשכות עבודת הוועדה הזאת בתקופת הביניים הזאת, מאז פטירתו של ד"ר בן-מאיר. ארסיף גם ביטוי לכך שאני ער לעובדה שירושה זו שאני מקבל היא ירושה כבדה וקשה, ולבוא במקומו של איש אשכולות רב פעלים וכשרונות כחבר-הכנסת בן-מאיר שהיה יושב ראש הוועדה הזאת מקודם - זה ודאי לא דבר קל. נוסף על כך נדרש אני לעמוד בראש ועדה שעיסוקה הוא מקצועי מוגדר, שכל חבריה מנוסים בעבודה ורובם יהיה בינן האנשים הראשונים במעלה במקצוע זה במדינת ישראל. מכאן תבינו את בקשתי שנוסף על האמון שהבעתם צי בבחירה הזאת תואילו לתת לי גם עזרתכם הפעילה בעצה. אני בטוח שרק אם אזכה באמונכם המתמיד ולעזרתכם בכל עת אוכל למלא תפקיד זה.

כמקובל בוועדה הזאת ובכנסת בכללה נסיים בכך שנרים כוס ונשתה לחיי הכנסת ולהצלחת העבודה בוועדה זו.

(חברי הוועדה מרימים כוס לחיים)

ח. צדוק:

אדוני היושב ראש, לא אגזול מזמנה של הוועדה שצריך להיות קודש לעבודתה. אני רוצה להביע סיפוקנו - ואני בטוח שאני עושה זאת בשם כל חברי הוועדה - על היבחרך כיושב ראש הוועדה ולהבטיח לך בשם כולנו המשך בשיתוף הפעולה.

היו"ר י. גולדשמידט: תודה רבה.

ב) חוק האזרחות (תיקון מס' 3), תשל"א - 1971

הי"ד י. גולדשמידט:

הוועדה קיימה כבר דיון בהצעת החוק של חבר-הכנסת הלוי, והדיון לא נסתיים עד כה. לפי הסדר צריכים היינו להמשיך בדיון זה. אני פונה לחבר-הכנסת הלוי בשאלה אם יש לו מה למסור בקשר להמשך הדיון.

ג. הלוי:

הייתי מציט, אם ייראה הדבר בעיני הוועדה, לעבור מיד לדיון בהצעת החוק לתיקון חוק האזרחות שהוגשה על-ידי הממשלה ושהכנסת העבירה אותה לוועדה אחרי קריאה ראשונה. לאחר שייקבע הנוסח שייראה לוועדה - ולמעשה זה ביטוי מאחד של אותו רעיון שהתבטא בשתי צורות שונות בשתי הצעות החוק - נעביר את החוק למליאת הכנסת לקריאה שניה ושלישית, ואם ייראה הדבר בעיני היושב ראש, הוא יודיע גם לכנסת שזה למעשה נוסח מאחד של שתי הצעות.

הי"ד י. גולדשמידט:

אני מניח שהצעתו של חבר-הכנסת הלוי תתקבל ברצון על-ידי כל חברי הוועדה, כי היא מובילה אותנו לדרך סלולה של דיון מאוחד ומלוכד מביט הרעיון המרכזי שהוא הרעיון המשותף. כך נחסוך לעצמנו גם זמן מסויים - לפחות שבוע שבועיים - שהיה דרוש לו היינו צריכים להוביל כל אחת משתי הצעות אלה במסלול נפרד ומקביל ותוך כפילות מסויימת. אם אין השגות על הצעתו של חבר-הכנסת הלוי, נבקש את היועץ המשפטי לממשלה לומר דברי פתיחה להצעה.

ח. צדוק:

אני רוצה להביע סליפוק מדבריו של חבר-הכנסת הלוי. דברים אלה משחררים אותנו מסבך פרוצדורלי שאולי היינו נקלעים לתוכו לו היינו צריכים לקדם את שתי ההצעות באופן מקביל.

אני מבקש את יושב ראש הוועדה לשקול הצעה סידורית כזאת: היום מתקיים דיון על יהודי ברית-המועצות. אני מניח שבהצעת החוק שלפנינו לא יהיו הסתייגויות והיא תתקבל פה-אחד בוועדה. נראה לי שזה יהיה סיוס נאה ליום בו מקיימת הכנסת דיון על יהודי ברית-המועצות, אם כאקט סופי היא תקבל חוק זה בקריאה שניה ושלישית. לשם כך דרושים מבחינה פרוצדורלית שני דברים: א) שנסיים היום את הדיון בוועדה; ב) שנבקש את ועדת הכנסת המתכנסת היום ב-15.30 לקביעת מסך הדיון על יהודי ברית-המועצות, לשחרר את החוק מהדרישה של עשרים וארבע שעות.

ג. הלוי:

הייתי אומר שזה יפה מאוד אם נוכל לעשות זאת.

הי"ד י. גולדשמידט:

תנאי ראשון לקבלת הצעה זו הוא שנסיים היום את הדיון בוועדה ועל כן נוכל להחליט על כך

בסוף הישיבה.

ט. שמגר:

אני מצטרף לברכות של קודמי ולהבטיח בשם אלה המשרתים את החוק שיתוף פעולה מלא.

אשר להצעת החוק שלפנינו, רוצה אני להגיד לחבר-הכנסת הלוי שהסכים לנקיטת דרך של הקלה פרוצדורלית, אשר תביא למעשה להגשמה הרבה יותר מהירה של המגמה העומדת מאחורי הצעתו. הצעה זו אשר צמדה לפני הכנסת בקריאה ראשונה אמרה כי סעיף 2 לחוק האזרחות, הדין באזרחות מכוח שבות, יתוקן על-ידי כך שתיווסף צורה חדשה של הקניית אזרחות מכוח שבות, והנוסח שננסח היה שיייווסף סעיף קטן (ה) אשר יאמר: "מי שהביע רצונו להשתקע בישראל וזכאי לתעודת עולה לפי סעיף 3 לחוק השבות, תש"י - 1950, עם בואו לישראל, ושאי שר הפנים להעניק לו, לפי בקשתו, אזרחות מכוח שבות" מה שהוצע כאן - ועמדנו על כך באריכות בדיון המוקדם - הוא שהאלמנט המכריע והבסיסי יהיה שהאדם יביע רצונו להשתקע בישראל; שיהיה מסוג האנשים הזכאים לתעודת עולה לפי סעיף 3 לחוק השבות (מצטט) וששר הפנים יעניק לו את האזרחות לפי בקשתו. כלומר, יש כאן אלמנט נוסף שהאזרחות מוענקת לא רק עקב הבעת הרצון להשתקע בישראל, אלא גם עקב הבעת בקשה מפורשת, ואני מרשה לעצמי להזכיר את משמעות הדבר על-פי המקובל במפרות הנוגעת למשפט הבין-לאומי, שם הבקשה של האדם היא אלמנט חיוני בזכות שקונה מדינה לעצמה להעניק אזרחות לאנשים שאינם מצויים בתחומה. נקבע שם שאין מדינה יכולה

ס. שמגר:

להחיל אזרחותה ללא בקשת אדם; ודרושה בקשת האדם עצמו, היינו הבעת רצון מפורשת, כדי שדבר זה ייראה כמקובל וכסביר על-פי כללי המשפט הגנין-לאומי.

קיימתי שיחה עם חבר-הכנסת הלוי לפני השיבה הן בקשר להצעה למזג את הדיון כפי שהוסבר כאן והן לאור ההערות שהושמעו בקשר להצעת חבר-הכנסת הלוי ולהצעת הממשלה בדיון המוקדם ואני רואה מקום להציע בפני הוועדה הנכבדה נוסח, אשר משלב בתוכו את האלמנטים של ההצעה הממשלתית והערות מסוימות אשר הושמעו בדיון המוקדם. אפרט דברים אלה אחד לאחד ואחר-כך אקרא בפניכם את ההצעה כפי שאני מציע אותה לוועדה הנכבדה בשלב זה.

כזכור, אחת הטענות שהועלתה בגד הנוסח הממשלתי, כפי שפורסם בחוברת הכחולה, הייתה שאנו בצמדים לתעודת עולה לפי סעיף 3 לחוק השבות כשתעודת העולה אינה מסמך המוענק לאדם בעודו מחוץ לישראל, אלא מסמך המוענק לאדם שבא לישראל והביע, ובהיותו בישראל, רצון להשתקע בה. כלומר, התעודה מוענקת לאלה שבאים לישראל כתושבים ארציים, במבוקרים או כתיירים ורק לאחר בואם מביעים רצונם להשתקע בישראל והופכים לזכאים לפי חוק השבות. חבר-הכנסת הלוי הצביע על כך שיהיה זה יותר נכון להיצמד לנוסח "זכאי לאשרת עולה" המכונה לאדם המקבל גושפנקה לעלייתו עוד בהיותו בחוץ-לארץ, ועל זה מדובר, ולא על מי שזכאי לתעודת עולה, היינו מי שבא לכאן ואחר-כך מביע רצונו להשתקע.

הערה שניה שהושמעה בוועדה מפי מספר חברי אשר התווכחו בנושא הצעת החוק של חבר-הכנסת הלוי הייתה כי יש להדגיש את האלמנט של שיקול הדעת של שר הפנים, היינו לשחרר אותו מחובת הנמקה מפורשת, כי אנו דנים כאן במסריה עדינה. מצד אחד, יש להניח כי המדיניות שינקוט שר הפנים תהיה לא להעניק זכות זו לאנשים שאין טונו בעדם לעלות לישראל ושדוברים ליהנות מזכות זו לנחיתותם הם בעת הימצאם בחוץ-לארץ. כוונת החוק שלפנינו היא שאזרחות זו היא הקלה או מפלט לאלה שאינם יכולים, עקב נסיבות מסוימות, להגשים מיד את רצונם לעלות לישראל. מצד אחד, לא רצינו להדגיש בחוק את הגורם של הסיבות הארצי-קטיביות וראינו קושי בחיוב אדם להוכיח כי אכן יש סיבות המונעות ממנו להגשים רצונו באופן מידי. ראינו בזה גם סכנה מסוימת, כי אדם יכול להביע רצונו להשתקע בישראל באופן גלוי באותה ארץ, שבאזרחותה הוא מחזיק לראשונה, ואילו אלמנט נגטיבי - היינו שעלייתו נמנעת או שיש אלמנטים המקשים עליו את עלייתו - זה דבר העלול לחייב אותו בהסברים במקום הימצאו. לא רצינו באלמנט שיהווה הכבדה לגביו, וכזכור, חבר-הכנסת הלוי ויתר על אלמנט זה בדיון המוקדם.

לכן מרשה אני לעצמי להניח בפני הוועדה הצעה הסוטה במידה מסוימת מההצעה שבחוברת הכחולה. בהצעה זו שומר אני על העיקרון לפיו מדובר בתיקון לסעיף 2 לחוק השבות, היינו איננו יוצרים קטגוריה חדשה, אלא הכל נשאר במסגרת הקטגוריה של הענקת אזרחות מכוח זכות, ובסעיף קטן (ה) ייאמר: "מי שהביע רצונו להשתקע בישראל" - עד כאן הנוסח הזה לזה שבחוברת הכחולה - "וזכאי לאשרת עולה לפי חוק השבות, תש"י-1950, - כאן בא "אשרת עולה" במקום "תעודת עולה" - דשאי שר הפנים לפי שיקול דעתו להעניק לו, לפי בקשתו, עוד לפני בואו לישראל, אזרחות מכוח שבות". השינויים לעומת ההצעה הכחולה הם אלה: במקום "תעודת עולה" בא "אשרת עולה"; אין כאן היצמדות לסעיף מסויים בחוק השבות כדי למנוע אי-הבנות לגבי היקף או סוגי האנשים; נוספה כאן הדגשת האלמנט של שיקול הדעת של שר הפנים. המלים "עוד לפני בואו לישראל" השתמעו בעקיפין גם מהנוסח הקודם וכאן הן כתובות בפירוש.

ברכתי האישית ליושב ראש.

י. ה. קלינגהופר:

הטייטה שלפנינו, אשר נוסקה על-ידי היועץ המשפטי לממשלה, יש בה שיפור ניכר לעומת הנוסח המקורי. בעצם גם בקריאה הראשונה של הצעת החוק הממשלתית

י.ה. קלינגהופר:

הצבעתי על הליקוי שנבע מכך שדובר על תעודת עולה בלבד ונשכחו אלה הזכאים לאשרת עולה. אבל לעניות דעתי גם טיוטה זו שלפנינו סעונה תוספת דיוק בנקודה אחת. הנוסח "זכאי לאשרת עולה" אינו מכסה עדיין את כל האפשרויות. ייתכן שאדם אשר היה זכאי לאשרת עולה קיבל את האשרה הלכה למעשה ומטעמים שאינם תלויים בו הוא פנוע פלעלות ארצה. ברגע זה איני מדבר על המצב הנוכחי של יהודי רוסייה שאולי אינם יכולים לקבל עכשיו אשרות עולה, אבל עלינו לחשוב גם על פקרים כאלה בהם יהודים מצהירים בחוץ-לארץ על רצונם להשתקע בישראל, פונים לרשות המוסמכת בחוץ-לארץ ומקבלים את אשרת העולה. אם הם מקבלים את האשרה, הרי הם לא יהיו כבר בגדר זכאים לאשרת עולה, כי זכאותם זו באה לידי קונסומציה פליאה. אם כך הדבר, האם לא תהיה סמכות לתת להם אזרחות? זה יהיה פרקדוקסאלי ביותר. על כן אני מבקש לשנות את הנוסח ולכתוב "וקיבל אשרת עולה או זכאי לה".

אני מצטרף לדברי הברכה ליושב ראש.
גם אני מברך על הנוסח המתוקן. פעמים
מ. אני זונהר:

רבות השימוש בלשון עתיד - "יהיה זכאי" - מותר מקום לאי-בהירויות, ואם נכלול, בהתאם להערת חבר-הכנסת קלינגהופר, גם זכאות שבאה על הקונסומציה שלה, הרי תהיה זו בהירות פליאה.

הספק שלי הוא לגבי התוספת "לפי שיקול דעתו". מידת הדיסקרציה המודגשת בהצעה החדשה של היועץ המשפטי לממשלה נראית לי מופלגת במקצת לאור טיב העניין, כי אם כותבים "רשאי שר הפנים", יש אמנם בזה אלמנט מסויים של חיוב, אבל יש בכך גם פידה מטריווימט של דיסקרציה. במי מדובר למעשה? מדובר במי שזכאי לאשרה או במי שקיבל כבר אשרה. כלומר, אותם טעמים שבגללם איננו רוצים כי אדם ייכלל בהוראה זו כבר אינם קיימים. אם כן, למה להשאיר את התוספת "לפי שיקול דעתו"? תוספת זו רק נותנת אפשרות סירוב למי שזכאי לאשרה. בטן נותנים לגיטימציה פליאה לאפשרות זו של סירוב, ואיני רואה מקום לכך. אפשרות זו נראית לי מיותרת והיא עלולה להוליד בעיות. לכן הייתי מציע להשמיט תוספת זו.

אני שותף לדברי הברכה של ספר
חברים לך כיושב ראש הוועדה ומאחל
א. אנקוריון:

לך הצלחה. אני חושב שהעובדה שבעניין הראשון העומד על סדר-היום של הוועדה התגברנו על קשיים פרוצדורליים קשים, יש בה אולי סימן טוב ואני מקווה שזה סימן טוב לתקופת שירותך כיושב ראש הוועדה.

דיברתי על העניין שאני עומד להעלות עכשיו פעם אחת, בעת הדיון המוקדם בהצעתו של חבר-הכנסת הלוי, ואז היו חילופי דברים לא כל כך קלים בקשר להערותי, אולם בעניין זה הייתי אומר שטוף טוב, הכל טוב. לא היה לי כל ספק ואין לי כל ספק באשר למניעים הרציניים מאוד שהניעו את חבר-הכנסת הלוי ליזום הצעתו. עמדותי היתה כי ברגע שהממשלה אימצה לה את העיקרון של הצעת החוק - ויהיו הנסיבות אשר יהיו - באה היוזמה הפרטית על שכרה. אני חושב כי הערכתה של יוזמה חבר-הכנסת הלוי בהגשת הצעת החוק היא בכך שקיבלה הכרה כללית. את שלה היא עשתה. כל זה יכול לתת סיפוק רב לחבר-הכנסת הלוי על חלקו הוא בכל העניין הזה.

אולם האמת היא שגם אחרי שאני יודע כי המניעים, גם של הממשלה וגם של חבר-הכנסת הלוי, רציניים מאוד, לצערי, לא שוכנעתי לגמרי בעניין זה. אני מבין שאנו רוצים לעשות אקט של הזדהות - כיום בעיקר עם יהודי רוסייה, ועניין זה הולך ומחמיר ואינו יורד מעל הפרק. כלומר, אני מבין את הערך הסנטימנטלי של העניין, ואוסרים כי יש דרישה נמרצת מצד היהודים ברוסייה לקבלת חוק כזה, וקשה למדינת ישראל לעמוד מנגד. אנו שומעים שזה עשוי לעזור לעליה. עלי לציין כי בשעה שקיימת אפשרות שהדבר יציל מישהו, היינו כשיש בכך אלמנט של הצלה, קשה למישהו לומר שהוא נגד העניין.

א. אנקוריון:

עם כל זאת לא השתחררתי מספקותי, כי האמת היא שבקושי רב מאוד רואה אני את העזרה הממשית שחוק כזה עשוי לתת, ואיני רוצה להיכנס לפירוט. הספק העיקרי שלי הוא בכך שאני סבור כי כלי נשח דציני מאוד נגד הציונות במשך שני דורות לפחות היה ההאשמה ונפנוף במפלצת הזאת של "נאמנות כפולה". זה היה נשק חריף בידי משנאינו, ותמיד צריכים היינו להילחם נגדו. נוכח העובדה שאינני מאמין כל כך בישועה הממשית העשויה לצמוח מהחוק ובשים לב לכך שחוק זה נותן נשק חריף מאוד בידי אויבים - איני בטוח מה מידת הרווח וההפסד בעניין זה ואני נשאר במפקותי. ברור שבאווירה הכללית הקיימת של הסכמה לחוק זה ובמצבים העדינים סביב העניין לא עולה על דעתי לתת ביטוי לספקותי אלה מעל במת הכנסת, אבל הרגשתי היא שאיני פטור מלתת ביטוי לספקותי אלה כאן, ובזה אני מסתפק.

ז. הרינג:

גם אני מברך את היושב ראש לבחירתו. נשמח אתו פעולה בעבודת הוועדה. את חבר-הכנסת הלוי על שיתוף הפעולה שלו בקשר לחוק הנדון.

יש לי ספק לגבי המלים "לפי בקשתו", ואני סבור שהן מחייבות תוספת. ייתכן מצב שיהודי בבריית-המועצות לא תהיה כל אפשרות להגיש בקשת אזרחות. עלול, חלילה, להיווצר מצב שהיהדות, אשר נקראה "יהדות הדממה" ושכיום היא זועקת ומדברת, תיהפך שוב ל"יהדות הדממה", ואז נצטרך לפעול להצלת יהודים ולשקול היטב אם לא להעניק אזרחות לקבוצות של יהודים. אני מתייחס למצב בו איש לא הגיש בקשה, ובכל זאת מתבקש הדבר מעצו. משום כך אני שואל אם אין זה רצוי לכתוב "לפי בקשתו או לפי נסיבות העניין". תוספת זו תשאיר אפשרות הענקת אזרחות בסיטואציה מסויימת בה בקשתו של יהודי אינה יכולה לבוא לידי ביטוי חיצוני. במקרה שתקבל תוספת זו שאני מציע, הרי אם כי אני מסכים להערת חבר-הכנסת אביזוהר, אפשר יהיה להשאיר בכל זאת את המלים "לפי שיקול דעתו", כי יהיה דרוש שיקול דעת מדיני באילו תנאים ונסיבות אפשר להעניק אזרחות למי שאינו מבקש אזרחות. אם לא תקבל תוספת זו, איני רואה מקום רב לשיקול דעת ואני מקבל את הארגומנטציה של חבר-הכנסת אביזוהר.

ח. צדוק:

בשעה זו של דיון בוועדה אנחנו מעבר לשלב של בירור עקרונות אם תומכים בחוק זה או מסתייגים ממנו. יש ספיקות ביחס אלינו, ולחבר-הכנסת אנקוריון שהעיר מה שהעיר בדיון לומר כי איננו יחידים. בשלב מסויים, בפורום שגם חבר-הכנסת הלוי חבר בו, אני יכול לומר שהבעתי בצורה חד-משמעית את הסתייגותי מהחוק הזה, אבל היום אנחנו מעבר לשלב זה. לא עולה על הדעת, כפי שאמר חבר-הכנסת אנקוריון, שיקום מישהו בכנסת ויסתייג מהחוק, ומשהחלטנו לקבל אותו, עלינו לקבל בצורה באותה ולשוות לו. כל האפקטים שניתן להסיק ממנו.

אני חושב שהנוסח שלפנינו מצויין, מאוד שקול ומאוזן ואני מבקש מאוד מחברי הוועדה - ברגע זה אני פונה לחברי-הכנסת הרינג ואביזוהר - לא לנסות לשפר אותו. כל אלמנט שבנוסח זה נחוץ, ולדעתי, כך צריך להשאיר אותו. אני סבור שאנו חייבים להשאיר אפשרות של סירוב ולשחרר את שר הפנים מחובת הנסקת הסירוב. חוק זה אינו מכוון ליהודי היושב באחת מארצות אירופה ושהגיע רצונו להשתקע בישראל והגיש בקשת אזרחות. אם לא בשאיר באופן הברור ביותר שיקול דעת לשר הפנים בלי חובת הנסקה, הרי כל יהודי בעולם כולו שיקיים את התנאים המפורטים יהיה זכאי לקבל אזרחות, ולא לזה מכוון החוק. האלמנט של שיקול דעת צריך להיות מודגש.

לגבי עניין בקשת האזרחות, אני חושב שזה יהיה מנוגד לכל העקרונות המקובלים להעניק אזרחות לקבוצה או למישהו שלא ביקש זאת. פתיחת פתח להענקת אזרחות לקבוצה היא שתביא עלינו את כל הטיעונים מצד מדינות אחרות, טיעונים שאנו רוצים להימנע מהם.

ח. צדוק:

איני גורס את הפירוש של חבר-הכנסת קלינגהופר שמי שזכאי לתעודת עולה, מחוסלת זכותו זו על-ידי זה שקיבל אשרת עולה הלכה למעשה. כלומר, מי שקיבל אשרת אינו יוצא על-ידי כך מגדר הזכאים לקבל אשרת עולה. אולם זה ענין טכני, ואם חברי הוועדה ירצו לקבל את התוספת המוצעת על-ידי חבר-הכנסת קלינגהופר, אפשר לכתוב זאת.

בנוסח שלפנינו יש דיתמוס מסויים: "רשאי שר הפנים, לפי שיקול דעתו, להעניק לו, לפי בקשתו". נוסח זה מתייחס לשני אנשים שונים: שיקול הדעת הוא של שר הפנים וההצנקה היא למבקש. צריך לפרק את המשפט ולהבהיר גם מבחינה תחבירית למה הכוונה.

ש. פרידמן: אני מצטרף לנכונה הכללית ליושב ראש.

איני יכול לקבל את ההסתייגות של חבר-הכנסת אביזוהר. ניתן דעתנו על אפשרות אחת בלי לפרש: נניח שאדם מגיש בקשה לאזרחות, ובשלבים מסויים נמצא שאפשר לתת לו את האזרחות, אלא שלאחר מכן מתגלה כי מסיבות שאינן כלולות בשיקולים משפטיים טהורים אין שר הפנים יכול לתת לו את מנוקשו. משום כך אני בעד זה שהשיקול יישאר בידי שר הפנים ולא יהיה צורך במתן נימוקים. דומני שמבחינה משפטית ומבחינת היחסים הבינ-לאומיים טוב ששר הפנים יהיה פטור מהנמקה לקראת מקרים אפשריים. כמוכן, אם ימצא שהסגנון יכול לסבול שיפור, לא אתנגד לשום שיפור.

י. הינברג:

אבקש הבהרה לשני עניינים שיהיו להם השלכות בביצוע החוק. דרושים שלושה אלמנטים למילוי בקשתו של האדם אם שר הפנים יהיה זכון לכך: א) הגשת בקשה; ב) זכאות לאשרת עולה; ג) הבעת רצון להשתקע בישראל. אלמנט זה של הבעת רצון להשתקע בישראל קשור בדרך-כלל לאשרת עולה. נשאלות שאלות באיזו צורה יגיש האיש בקשתו מחד גיסא, ובאיזו צורה יביע רצונו להשתקע בישראל מאידך גיסא. רציתי להבין אם הפירוש הוא כי אדם שהגיש בקשה לקבל אזרחות והביע רצונו להשתקע בישראל יקבל גם אשרת עולה או שתוענק לו האזרחות ללא כל זיקה לאשרת העולה. אשרת עולה לא מן ההכרח שתוענק במסמך כלשהו, אבל לא כל כך ברור לי איך יהיה הקשר עם מסמך זה, שיש בו גם אלמנט של הבעת רצון להשתקע בישראל.

דבר שני שאינו ברור לי די צרכו הוא אם כלולים גם ילדיו הקטינים של האדם, שהרי ילדיו הקטינים לא יהיו זכאים לתת הצהרה זו בעצמם. השאלה היא אם ילדים כאלה נכללים באופן אוטומטי או אם מן ההכרח שיבוא ביטוי כי אותו אדם רוצה או אינו רוצה לכלול אותם.

י. קורן: אף אני מברך את היושב ראש בתפקידו החדש.

אני מצטרף לדעת הרוב שהתיקונים במקומם. ההדגשה "לפי שיקול דעתו" חשובה, לדעתי, דווקא במקרים של הקניית אזרחות לאדם הנמצא מחוץ לישראל, כי במקרים אלה יכולים להיות למבקש שיקולים של טובות הנאה במסחר וכיוצא בזה. מצד אחד, עומדת לנגד עינינו יהודות ברית-המועצות שהיא המגיע המכריע בענין זה, אך מצד אחר אל נא נשכח שיש לנו גם פזורה בחלקי העולה האחרים היכולה להשתמש בחוק זה לרעה. לכן רוצה הייתי להדגיש את שיקול הדעת של שר הפנים.

איני חושב שיהיה זה ברוח מגמת החוק אם נרחיב את המסגרת וניתן אזרחות במקרים מסויים גם לקבוצות. איני רוצה בהתנגשות עם החוק הבינ-לאומי, ובכך גם לא נשרת את הענין. טוב שההדגשה תהיה "מי שהביע רצונו להשתקע בישראל".

י. קורן:

אני בוטה יותר לגירסה הראשונה של תעודת עולה. דומני שיש כאן שיקול שאינו הולם כל כך את הפרזומפציה המשפטית שאנו דנים בה. אנו רוצים להקנות לאדם הנמצא בלנינגרד, למשל, בתנאים המפורטים בסעיף, אותן זכויות שהיו מוקנות לו לו היה נמצא בישראל. אדם שבא לישראל מקבל תעודת עולה.

ג. הלוי: עולה שבא לחופי הארץ קונה את האזרחות באופן אוטומטי.

י. קורן: הוא מקבל תעודת עולה.

ה. קלינגהופר: בהגיעו הוא מקבל אשרת עולה ולא תעודת עולה.

י. קורן: מכל מקום כוונתי היא שאין לתבוע יותר מאדם הנמצא מחוץ-לישראל, ויש להקנות לו בדיוק נמרץ מה שהיה מקבל לו היה נמצא בארץ. מה הניע למעשה את מסדר המשפטים לכתוב בהתחלה "תעודת עולה" ולא "אשרת עולה"?

א. ידין: זו היתה פשוט טעות.

ג. הארזברג: אני מצטרף לברכות ליושב ראש.

אין הכוונה להצמיד אזרחות סיטובית לקבוצות. אילו הוצע להצמיד אזרחות ישראלית לקבוצות בני אדם, אני חושב שלמרות הקושי שבדבר היו אלה שהביאו את החוק בצורתו זו מתנגדים לו. הדבר נאמר בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים בקריאה הראשונה, גם על-ידי נציג הממשלה שהציג את העניין וגם על-ידי המשתתפים בו. ככל עיקרו של החוק הוא שענינו של כל מבקש נדון לגופו על-ידי שר הפנים, ובתנאים מתאימים שתמש שר הפנים בשיקול דעתו ובסמכותו ויעניק את האזרחות.

אני רוצה לחזור ולשאול מה באשר לשלילת אזרחות. לפי סעיף 11 לחוק האזרחות אפשר לשלול אזרחות שהוענקה באחד משלושת המקרים הנאים: (1) רכש אותה על יסוד פרטים כוזבים; (2) נמצא בחוץ-לארץ שבע שנים רצופות ואין לו קשר של טמט עם הארץ ולא הוכיח שקשר כזה נפסק שלא מרצונו; (3) עשה מעשה שיש בו משום הפרת אמונים למדינת ישראל. ייתכנו מקרים של שימוש לרעה באזרחות ישראלית. אם מדובר באדם שנמצא בארץ או שיש לו קשר עם הארץ, יש אפשרות להפעיל את סעיף 11, אך בוודאי שקשה להפעיל אותו לגבי אנשים שהיו כאן ושמתוובבים עכשיו בארצות-חוץ עם דרכון ישראלי, ועל אחת כמה וכמה כשמדובר באדם שמעולם לא דרכה כף רגלו בישראל. הרי ייתכנו מקרים של שימוש לרעה, וייתכנו גם מקרים של שתילת סוכן זר בקרב מבקשי העלייה. איש שתול כזה יכול אף לבקש אזרחות ישראלית על-מנת לבצר את האליבי שלו. אם יתגלה דבר כזה, מה נעשה לאותו אדם? הוא לא מסר שום פרטים כוזבים. הוא אמר שרצונו להשתקע בישראל, ואיש אינו יכול להוכיח שרצונו לא היה רצון. אין לכך עילה בסעיף 11 ואני רוצה שתהיה עילה.

ג. הלוי: אתה רוצה בעילה יתרה?

ג. הארזברג: אני רוצה בעילה יתרה, כי אנו עושים דבר יוצא מן הכלל. אנו מעניקים אזרחות ישראלית לאדם שרק הצהרתו, ולא שום מעשה אחר, קושרת אותו לישראל. איננו מתנגד לכך שהצהרה כזאת תספיק במקרים הרגילים, כי לא באשמת האנשים אין ההצהרה מתמשת, אבל לגבי מקרים של שימוש לרעה יש לתת שיקול לבטל את האזרחות. אם יש שימוש לרעה, הרי משנוכח בכך שר הפנים צריך לאפשר לו לבטל את הטעות שעשה.

א. ידין: במקרה כזה יבוא השר ויציע תיקון סעיף 11.

ג. הארזברג: אני מתייחס לתיקון בחוק כמו לחוק. גם בזה צריך לראות חוק עם כל הרקע המיוחד של הנושא. אם כן, אני חושב שלא יפגם דבר אם ייאמר, שאם

ג. האוזנר:

יירוכח שר הפנים כי טעה בשיקול דעתו - ואני מוכן גם לפרט את המקרים כדי לצמצם יותר את הדבר - רשאי הוא להפעיל את מנגנון הביטול. אני אף מוכן שזה יבוא בכל זאת לבית המשפט כדי ששר הפנים לא יהיה פוסק יחיד במקרה זה כשם שאינו פוסק אחרון לפי סעיף 11.

א. ירדין:

איני בטוח אם נכללה ברכתי בברכות ליושב ראש הוועדה שהושמעו על-ידי

חברי הוועדה וכדי להיות בטוח אני מוסיף גם את ברכתי לו.

במה שנוגע לענין האשרה איני יודע

איך מתעוררת כאן השאלה. אם אדם בא ארצה והוא אזרח ישראל, הוא נכנס לארץ כמו כל אזרח ישראלי. לא דרושה לו לא אשרה ולא משהו אחר, כי הוא אזרח ישראלי.

בנוגע לקטינים, כשם שעד עכשיו באו

ילדים קטינים בתור עולים עם הוריהם או בלי הוריהם למרות שחוק השבות אמר כי עולה צריך להביע רצונו להשתקע בישראל - כך גם יבואו עכשיו קטינים לישראל. איני חושב שהמצב החדש יעורר קשיים נוספים. על כל פנים כך נראה לי לפי שעה.

הנקודה שהעלה חבר-הכנסת צדוק היא

ביטוחית גרידא. אם לפרק את המשפט כפי שהוא הציע, הרי יש להתחיל את הפיסקה הראשונה במלה "אדם" במקום "מי" ולכתוב אחר-כך "ולהעניק לאותו אדם". כך זה יהיה עוד יותר בהיר ומדויק, אולם לא התקשיתי להבין את הפסוק גם בצורתו הנוכחית ואיני מתאר לעצמי שמישהו יחשוב כי שר הפנים מעניק לעצמו אזרחות והוא מגיש את הנקשה. אני שכן לקבל את הצוטח כמות שהוא.

קצת יותר קשה היתה הנקודה שעורר

חבר-הכנסת קלינגהופר בנוגע למי שכבר קיבל אשרת עולה. כמובן, מבחינה אנליטית הוא כבר אינו זכאי לאשרה, כי זכותו נתמלאה, אולם גם לזה לא הייתי חושש כל כך. אני גם לא חושב שענין זה מעשי, כי סעיף קטן זה יופעל במקרה שהאדם טרם קיבל אשרת עולה. כמובן, ייתכן גם שהאדם קיבל את האשרה או מנציגות ישראל במקום שהיא קיימת או מנציגות חילופית במקרה שנציגות ישראלית אינה קיימת, ואז עלולים לומר שאינו בגדר "זכאי לתעודת עולה". מאידך גיסא לא נראה לי נוסח האומר "וזכאי לאשרת עולה או קיבל אשרה כזאת". אולי אפשר היה לבטא את הדבר על-ידי שימוש בלשון עבר כפי שהסעיף מנוסח בתחילתו, היינו לכתוב "מי שהביע רצונו... והיה זכאי לאשרת עולה לפי חוק השבות". אולם גם בנוקדה זו הייתי מעדיף להשאיר את הסעיף כמות שהוא.

בנוגע למיפה אני חושב שהסעיף יהיה

ברור יותר אם יושם הדגש על המלים "עוד לפני בואו לישראל" על-ידי העברתן לסוף, כלומר, הסדר יהיה: "להעניק לו, לפי בקשתו, אזרחות מכוח שבות עוד לפני בואו לישראל". הרבותא של כל הענין היא שהוא מקבל את האזרחות למרות שאינו נמצא עדיין בישראל. שנית, הלשון שנוקט סעיף 2 לחוק האזרחות בשאר הסעיפים הקטנים אינה "בואו של אדם לישראל" אלא "עלייתו", ועל כן אני חושב שגם כאן אפשר לכתוב "רשאי שר הפנים, לפי שיקול דעתו, להעניק לו, לפי בקשתו, אזרחות מכוח שבות עוד לפני עלייתו".

ב. הלוי:

בסעיף 2 כתוב "מיום עלייתו" וכאן אפשר לכתוב "לפני יום עלייתו".

ש. ז. אברמוב:

אני חושב שאנו חייבים להשאיר שיקול דעת לשר הפנים להעניק או למנוע

אשרה. אני גם נגד מתן אזרחות בצורה קולקטיבית לקבוצות, לשבטים או לקיבוצים של יהודים-במקום כלשהו. הדבר צריך להיות אינדיבידואלי מובהק.

ש.ז. אברמוב:

קשה להסכים להערתו של חבר-הכנסת האוזנר בנוגע לשילוב בסעיף זה של אפשרות ביטול האזרחות בתקופה מאוחרת יותר לגבי אותם עולים, שמתבדר אחר-כך כי לא היו אלא מרגלים שתולים על-ידי ממשלה עויינת. בעיה זו של ביטול אזרחות לגבי עולים מכוח חוק השבות היא בעיה רחבה מאוד שאינה חלה דווקא על קטגוריה זו, ואיני בטוח שדווקא קטגוריה זו היא החמורה ביותר. היו לנו מקרים כאלה ועדיין לא שמענו ששר הפנים או הממשלה היו מכורים שצריך לזום תיקון לחוק כדי ליצור פרוצדורה מיוחדת לביטול אזרחותם של אלה אשר באו לפי חוק השבות ושנמצאו מרגלים שתולים מראש.

א. שפט:

האמת היא שעד לפני שנתיים היו שתי קטגוריות של אזרחות ישראלית: אזרחות מכוח שבות ואזרחות שלא מכוח שבות. אלה שקיבלו אזרחות מכוח שבות אי-אפשר היה לבטל את אזרחותם, ואילו אזרחותם של האחרים אפשר היה לבטל. כיום אפשר, תיאורטית לפחות, לבטל אזרחות של כל אחד, לרבות אלה שקיבלו את האזרחות מכוח שבות.

ש.ז. אברמוב:

אם נביח שממשלה עויינת שתלה סוכן, הרי שתול זה לא יהיה שתול על פלגים מים. הוא יהיה שתול בבית-הסוהר ויקבל עונשו, ואיני חושב שנוסף על עונש זה צריכים אנו לצאת מהכלים וליצור עכשיו פרוצדורה מיוחדת לשתול שכזה. אם יש צורך בדבר זה, צריך לחוקק אותו בצורה כללית יותר ולא להצמיד אותו לסעיף זה.

ג. האוזנר:

אני רק הפניתי את תשומת לב היועץ המשפטי לממשלה לנושא.

ש.ז. אברמוב:

אשר להערה הסגנונית של חבר-הכנסת צדוק, הנוסח שלפנינו נראה לי כמות שהוא.

ז. הריינג:

אולי הדגשתי יתר על המידה את מתן האזרחות לקבוצה, אבל כוונתי לא הייתה לקבוצה, אלא לאדם שאינו מסוגל להביע בקשתו, אבל ידוע שהוא רוצה לבוא, או לפי נסיבות העניין או על-פני עוריות. אולם לאור בקשתו של חבר-הכנסת צדוק אני מוכן לוותר על נקודה זו לקיצור העניין.

ט. אביזר:

עניין ההנמקה הוא בעיני עניין עקרוני ועל כן אני מבקש להעמיד אותו להצבעה בוועדה. נתאר נא לנו את המקרה בו מסרב שר הפנים להעניק אזרחות לאדם, ואתו אדם רוצה בכל זאת לממש זכותו. אותו נוסח "לפי שיקול דעתו" שחבר-הכנסת צדוק מציע להשאיר אינו מחייב את שר הפנים לנסק את סירובו ואינו מותיר אפשרות כזאת. גם כשאני חושב על העיקרון של עשיית צדק נראה לי שיש להשאיר אפשרות זו, והסיבה לכך היא זו: כאשר הצעתי את הצעתי עמדה לנגד עיני ההנמקה שהביא חבר-הכנסת הלוי בקשר לעניין אשרת עולה. כל הקטגוריות של סירוב שהיו לנגד עיני חברי הוועדה כלולות כבר בעניין הזכאות לאשרה. זכאי לאשרה מי שהביע רצונו להשתקע בישראל - אגב, יש כפל לשון בחוק, אבל אפשר להשאיר את זה - חוץ אם נזכח השר שהמבקש (1) פועל נגד העם היהודי; (2) עלול לסכן בריאות הציבור או בטחון המדינה; (3) בעל עבר פלילי. אם כן, החוק הגדיר במפורש את הקטגוריות של אלה שאינם זכאים לאשרת עולה. לדעתי, כל המקרים שהיו לנגד עיני חברי הוועדה כאשר תמכו בדיסקרציה נכללים כבר בלשון החוק.

דובר על פרוצדורה שתול. כשם שיש פרוצדורה כן יש אנשים שהוחשדו כפרובוקטורים. מדוע לא לאפשר עשיית צדק בעניין זה? אני מדגיש כאן את עניין עשיית הצדק, כי מדובר במשהו שיכול להיות הצלה אחרונה ליהודים. הרי איננו עוסקים כאן רק בדבר שהוא דקלורטיבי, זו אחת התמיכות היחידות ליהודים בחוץ-לארץ. יש גם אפשרות של פעולה בזרזון ושל הלשנות, וכבר היו לנו מקרים, לא אחת ולא שתיים, בהם הואשמו אנשים על סמך שמועה. אם תינתן דיסקרציה רחבה לשר הפנים, אני חושש שאנו עלולים להכשיל אותו.

ט. אני זוהר:

לעומת זה, אם יידע שעליו להיות מוכן לזמק את הסירוב - בענין
בטחוני הוא יעשה זאת בדלתיים סגורות - הוא יהיה סוגן יותר. לכן
אני מציע להצביע בענין זה.

י. ה. קלינגהופר:

הצעת את השלמת החוק מתוך התחשבות
באלה שכבר ניתנה להם אשרת עולה
וכדי להסיר ספיקות מסויימים. אני מבין שאלה אשר התיחסו להערת
לא הסתייגו לחלוטין מאפשרות קיומו של ספק כזה, ועל כן אבקש שגם
בנוסח יינתן ביטוי לזה, מה גם שאנו רוצים לשים את הדגש על
הזיקה והקשר לארץ, וזה בהתחשב בכללים של המשפט הבין-לאומי. אם
בדגיש גם טוג זה של אנשים שכבר קיבלו אשרת עולה בחוץ-לארץ,
בבליט גם את התחשבותנו בצורך בזיקה ובקשר מיוחד לארץ.

הייתי מבקש מפרופ' ידין שיחזור
בו מהצעתו לכתוב "והיה זכאי", כי זה מעביר את הענין ללשון עבר,
בגוד שדווקא צורת ההווה, אם כי אינה הולכת בד בבד עם לשון
העבר במלה "שהביע ברישה", מבטיחה שתנאי זה יתקיים בזמן ההליכים
לפי חוק זה. היינו, גם בהווה צריך האדם להיות זכאי לתעודת עולה
ולא רק בעבר. על כן אני מציע נוסח זה: "מי שניתנה לו אשרת עולה
לפי חוק השבות, תש" - 1950 וכן מי שהביע רצונו להשתקע בישראל
וזכאי לאשרה כאמור, רשאי שר הפנים...". אני תומך בהחלט בהצעת
פרופ' ידין לכתוב בסיפה "להעניק לו", לפי בקשתו, אזרחות
מכוח שבות עוד לפני עלייתו.

ב. הלוי:

עקרונות וגם מלולית אני מסכים
לנוסח המוצע על-ידי הידעץ המשפטי
למשלה. אפשר אולי לשפר נוסח זה במקצת, אבל אני סבור שיותר חשוב
להעביר היום את החוק בכנסת, כי חלק גדול מפעולת החוק היא פעולה
מוראלית, ולא כל כך תכליתית. זה חשוב יותר מאשר להתווכח על כל סלה.
אני חושב שיש צורך להרחיב את המלים "זכאי לאשרה". הרי שר הפנים
מפעיל את החוק, וכלום הוא יודק. במלים ויאמר שאם אדם קיבל אשרה
הוא כבר אינו בגדר זכאי לאשרה וכבר אינו זכאי לאזרחות? אולם אפשר
גם לכתוב "קיבל או זכאי לקבל אשרת עולה" אם חבר-הכנסת קלינגהופר
עומד על כך.

אשר לשיקול הדעת, גם מבחינה לשונית
הייתי ממליץ לכתוב כמו בסעיף 5 לחוק האזרחות "אם ראה זאת לנכון"
במקום "לפי שיקול דעתו". כך יהיה אותו מבחן. אם מהותית רוצים
אנו, בניגוד למגמתו של חבר-הכנסת אביזוהר, לתת שיקול דעת מוחלט
לשר, הייתי בוחר גם באותה לשון הסופיעה כבר בסעיף 5, וזה ישפר
גם את הנוסח. אולם נראה לי שאין זה כדאי להתווכח על מלים ואפשר
להשאיר "לפי שיקול דעתו".

חבר-הכנסת אביזוהר העלה את האלמנט
אם אין זה רצוי למחוק את המלים "לפי שיקול דעתו". המלה "רשאי"
כולנו הסכמנו שיש בה סמכות ולא חובה, אלא שכאן מוצעת מדרגה גבוהה
יותר של שיקול דעת מוחלט, והשאלה היא אם לתת שיקול דעת רגיל או
שיקול דעת מוחלט. על שאלה זו אפשר להצביע.

אני מסכים להצעת פרופ' ידין לכתוב
"לפני עלייתו" במקום "לפני בואו לישראל". זה רצוי גם מבחינה
טכניקית וגם מבחינת אחידות הלשון.

ח. צדוק:

אעשה ניסיון נוסף לשכנע את חבר-הכנסת
אביזוהר. אילו היינו מכניסים לחוק
פיסקה האומרת שחוק זה מוגבל ליזצאי ארצות, בהן מוגבלת העליה, או
לאנשים מהם נמנעת העליה או נמנע מימוש האשרה - הייתי מבין את
הטיעון ומקבל אותו. אבל איננו כותבים כך, ובצדק, כי איננו רוצים
לחוקק חוק המכוון במפורש לארצות מסויימות ואיננו רוצים להטיל
על מבקש האזרחות את חובת ההוכחה שנמנע ממנו לעלות לישראל. אם
נשאיר את הנוסח הכולל ולא ניתן שיקול דעת לשר הפנים, התוצאה

ח. צדוק:

תהיה שיהודי, היושב בצרפת ושאינו לו שום מניעה לממש זכותו לעלות, יוכל לקבל אזרחות בעודו בצרפת כיוון שהוא מפלא אחד התנאי הראשון של הבעת רצון להשתקע בישראל וכיוון שיש לו זכות לקבל אשרת עולה בתור יהודי שהביע רצון להשתקע בארץ. אולם לא לאנשים מסוג זה אנו מתכוונים, ואנו יכולים לעשות דיפרנציאציה זו רק על-ידי הענקת שיקול דעת לשר הפנים.

תוך מהלך הישיבה התקרבת במסגרת לדעתו של חבר-הכנסת קלינגהופר בקשר למי שקיבל כבר אשרת עולה. אני מבקש שהיועץ המשפטי לממשלה ישקול את הדבר לא מפני שישליספיקות אם המונח "זכאי לאשרה" כולל גם מי שקיבל אשרה, אלא מהטעם שדווקא אם נכתוב בראש הסעיף "מי שקיבל אשרת עולה" נדגיש כי מדובר באנשים שנמנעה מהם עליה. כלומר, יש אנשים שיש להם אשרות, אבל... אני מציע זאת רק לשיקול.

מ. שמגר: אשר להערתו של חבר-הכנסת קלינגהופר,

את ייחס בנפרד למשמעות המשפטית בפני שהיא נראית לי ובנפרד לבעיה הניסוחית. מבחינה משפטית "זכאות" זה, לדעתי, המושג הרחב ביותר. כל יהודי זכאי לעלות ארצה. יש שמימשו זכותם זו, ויש שלא מימשו אותה, אבל הזכות בעינה עומדת. אין צפקא מינה אם האדם קיבל את האשרה או לא קיבל אותה. הוא עדיין נמנה עם הקטגוריה של הזכאים. אדם אינו מאבד את מעמדו כבעל זכות על-ידי שקיבל כבר את הרשיון. איך שלא יהיה, כאשר כותבים "וזכאי לאשרת עולה" קשה לומר שמי שכבר קיבל אשרה אינו כלול בין הזכאים.

י.ה. קלינגהופר: אולי רצוי בכל זאת לכתוב את הדבר למען הסדר ספק.

מ. שמגר: מה הספק?

שנית, כבר דובר על כך שאי-אפשר לומר על המלים "לפי בקשתו". אני מוכן לקבל את התיקון שהוצע על-ידי פרופ' יודין שבמקום "בוא לישראל" יבוא "עלייתו".

בעיית בני המשפחה - לדעתי בעיה זו אינה מתעוררת. גם בחוק האזרחות לא מדובר על בני המשפחה אלא בדרך השלילה. נאמר שם שקטין, שהוריו הזהירו על ויתור אזרחות, אינו מקבל אזרחות. מכאן שהוא מקבל את האזרחות באופן אוטומטי. זה יסבך אותנו אם נתחיל עכשיו לדבר על כך.

אשר להערה האחרונה של חבר-הכנסת האוזנר, בעיית ביטול האזרחות היא, לדעתי, הרבה יותר חסודה לגבי אלה ששהו בארץ אפילו תקופה קצרה. אם רוצים לעשות פרובוקציה ולשתול אדם, הרי עושים זאת בשלימות. למעשה עושים זאת כדי להוציא דיבת הארץ רעה, והיו לנו עולים כאלה ששהו בארץ חודש ימים וירדו וכיום בהם בעלי אזרחות ישראלית. אני כבר לא מדבר על כך שיש לנו 100 אלף או 200 אלף יהודים בקנדה או בארצות-הברית, והם יושבים בחוץ-לארץ - חלקם אחרי ששהו שבוע בארץ. הבעיה היא בעיה כללית, ואינני מתעלם מכך שכיום נתקלים אנו בקושי לאור הנוסח של סעיף 11. אין ספק שהדבר מחייב מחשבה, רק אבקש את חבר-הכנסת האוזנר לא להצמיד זאת לחוק שלפנינו.

ג. האוזנר: העליתי זאת רק כדי להפנות תשומת לבך לבעיה המחריפה במיוחד לאור

תיקון זה.

ב. הלוי: בקשר להצעתו של חבר-הכנסת קלינגהופר אולי לא נכניס תיקון כה גדול, אלא נכתוב "וקיבל או זכאי לקבל אשרה".

מ. שמגר: אני מסכים לזה.

היו"ר י. גולדשמידט:

אני מבין שהערתו של חבר-הכנסת
האוזנר הובאה רק לשיקול דעתו של
היועץ המשפטי לממשלה ולא כדי להוסיף על ההצעה המונחת לפנינו. אשר
להצעתו של פרופ" ידין לכתוב "להעניק לו, לפי בקשתו, אזרחות מכוח
שבות לפני עלייתו", היא נתקבלה על דעת היועץ המשפטי לממשלה, ואני
מבין שיש הסכמה של הוועדה בנדון. לגבי הצעתו של חבר-הכנסת קלינגהוף פר,
הנוסח המשותף ויקיבל או זכאי לקבל אשרת עולה" נתקבל על דעת
היועץ המשפטי לממשלה. אם יש הסכמה לתיקון זה, הרי שאין צורך
בהצבעה.

ז. הרינג:

אני מוותר על הצעתי.

ט. אביזרהר:

גם אני מוותר על הצעתי.

מ. שמגר:

חבר-הכנסת הלוי הציע לכתוב
"אם ראה זאת לנכון" במקום "לפי
שיקול דעתו", אולם כפי שכבר הסברתי בהזדמנות קודמת עדיף לדבר
על שיקודל דעת מבחינת חוק ההנמקות.

היו"ר י. גולדשמידט:

אם כן, יש נוסח אחיד מקובל על
דעת הכל. הצעת חבר-הכנסת צדוק
בראשית הישיבה היתה פרודורלית בלבד, כי בלאו הכי החוק הסתוקן,
המוסכם על-ידי הוועדה, יבוא למליאה. ההצעה היתה שנעשה מאמץ
להביאו למליאת הכנסת היום אחר-הצהריים. למעשה אין צורך בהחלטה
פורמלית על כך, אבל הסכמת חברי הוועדה תעזור לנו להתגבר על
הבעיות הטכניות.

הישיבה נבעלה בשעה 11.10.